

Pedro Migel Urruzuno

Pedro Migel Urruzuno zanaren aide batzuek aren ipui ta olerki guziak liburu batean bildu ta laister argitara emateko asmoa omen dute.

Euskalzale guzior esker-ona merezi dute idazle jator aren aide adoretzu oriek.

Ondoren argitaratzen degu, erakusgai bat bezala, Urruzuno'ren ipui berezietako bat: "Sendagillea."

Baña aldeurrez egoki izango dala derizkiogu Urruzuno beraren errenkada batzuek ezartzea. Auetekek:

"Irakurle: euskalzale, izkuntz garbi-uts-berrizalea bakarrik bazera, garbi esango dizut, ez natorrela zuregana. Akats asko, itz ez-ezagun gutxi, neregan arkituko dituzu-ta. Zuk, euskera ikasle aurre-ratua zeranak, jakintsuen izkuntza leun, txukun ta landua bear dezu. Ni ez naiz malla ortara iristen.

...
Beste nere eginkizuna da, euskaldun guzior artean irakurtzeko zaletasuna piztea. Ortarako gauza errez ta atsegiñak bear dira oraindik. Gauza zaill ta landuaz aspertu ta nazkatu egiten baitira euskaldun geienak. Lotsagarria bada ere, egia ezin ukatu!"

SENDAGILLEA

I

Etzan asarre Alkatea sendagille aii ona arkitu zuanean. Madrillen amar urtez San Karlosko gaxotegian egondua, ta gaitz guziak bat ez ostean sendatzen zekiana.

- Eta zer gaitz zan sendatzen etzekiena?
- Azkeneko gaitza, eriotzak berekin zekarrena.
- Bai, bai.
- Eta noiz etorriko da jaun ori?
- Gaur arratsaldeko lauretan egongo da udal-etxe onetan.
- Obeto da pregoi bat jotzia, erria bildu ta ikusi dezan, eta aditu berak zer dion, eta eman bakoitzak bere iritzia.

Pregoa

Gaur artsaldian dator
 mediku berria,
 Madrillen egondu ta
 orain etorria;
 udaletxean bildu
 dedilla erria,
 ondo aditu dezan
 dakarren berria.

II

Erri guzia an zan arratsaldean udal-etxean eta eldu zan mediku berria. Guziai agur egin ondoan, esan zuan gutxi gora beera goizian Alkatiak esan zuana ta gañera Zamorakoa zala, baña Euskalerrian azia. Botikarik etzala bear.

—Ba bigartik erria gelditzen da zure ardurapean, —esan zion Alkateak.

—Agur ba, jaunak, bigar arte —esan ta ba-zijoan.

—Eta izena? —galdetu zioten.

—Petronilo Balujan.

—Ondo da.

—Agur ba, jaunak.

—Agur.

Ez Alkateak eta ez bestek ezin asmatu izan zuan jaun orren izena. Batek Petronillo, besteak Petrolios, urrenak Petrileño, eta beste edo-zer gauza, baña Alkateak erabaki zuan esanaz: onena izango zala deitzea Petrolin.

Medikua jaun zanean asi ziran azaltzen bere iritziak. Anton Kir-tenek esan zuan, Madrillen amar urte egindakoa izateko praka zar-txoak zeuzkala iruditzen zitzaiola, eta praka berrien billa etorria izango zala.

Baña gañerakoak medikua ontzat eman zuten.

Denborak gauza asko
erakusten ditu,
argatik bear degu
egon beti gertu;
ernai bizi ta gauzak
itz gutxiz ulertu,
bonbaren bat eskuan
ezteikigun lertu.

III

Artu zuan Petrolin jaunak erriko gaixo guzien ardura, ta batari garagar-ura, besteari esnea, besteari porru-salda, urrenekoari asun-ura, eta ala ta onela, beñepein lenengo iru edo lau gaixoak sendatu ziran.

Bere onran eman zan apari andi bat, eta apal ondoan jendea abiatu zan etxerutz, geienak zabuka eta alboraka. Alkate jauna bi lagunek besopetik artu ta eraman zuten. Irurak zuten lanik asko zutik juaten, eta gañerakoak ere berdintsu.

Medikuaz etzan inor oartu, eta an gelditu zan maipian.

Gau artan medikuaren billa etorri zan baserritar bat eta an ziran lanak medikua billatu ezinez.

Goizian medikuak udal-etxetik begiak igortziz eta idiki ezinez ir-tetzen zuan garaian, jo zan Alkatearen aginduz:

Pregoa

Bart arratsean zaigu
Medikua galdu,
bere billa gizonak
ditugu bialdu;
eta alare ezta
oraindik azaldu,
ez bedi bada orain
gaxorik makaldu.

IV

Medikua etxeratu zanean, esan zioten nola izandu zan baserritar bat bere eske, ta gero berriz il zala gaixoa.

—A! —esan zuan— azkeneko gaitza izango zuan, eta jua bantintz ere alperrik izango zan.

Galdetu zioten mediku jaunari: ez al zegoan inun azkeneko gaitza kentzeko sendagairik...

—Egon bai —erantzun zuan medikuak—, baña oso garestiak, dirua bear liburuak eta erremintak erosteko.

—Zenbat ba?

—Gutxienez bost edo sei milla pezeta.

—Orrenbeste ere munduan bada ba, ta inguratuko al ditugu.

—Ba zortzi egun barru ematen badizkidatzute nerau juango naiz Madrillera, etorriko naiz liburu ta erremintakin eta itz ematen dizuet, eta entzun ondo, ez tala ni natorrenetik aurrera iñor ilko erri onetan, eta ilko balitz ni urkatu nazazute.

Poztu zan erri guzia, ta eman zizkaten zazpi milla pezeta.

Juan zan Madrillera ta idatzi zion Alkate jaunari, esanaz bazitekeala oraindik uste baño egun geiago igaro bear izatea, bada makiña berriak egiten asi zirala, lenak baño obeak, baña nola nai ere amabost egun barru etorriko zala, ta itxi zezatela illerri edo kanposantua.

Poztu zan erri guztia, jo zituzten kanpaiak eta musika kalez kale, eta jaso zuten arku eder bat sarreran idatzi onekin:

Mediku jaunak egin
bear du sarrera,
zoriondu dezagun
bere etorrera;
bada berari esker
emendik aurrera
beti biziko gera
iltzen ezpagera.

V

Igaro ziran amabost egun, ogei, berrogei, ta eun, ezeren berririk gabe.

Egun baten Alkate jaunak deitu zuen erri guzia udal-etxera ta guzien aurrean irakurri zuan Madrilgo periodiko baten erderaz zegoana, euskerara itzulirik. Ara nola:

“Gaur goizian ezkondu da San Inazioko elizan Don Petronilo Balujan, eta bere emaztearekin juan da Kadizen ontzian sartzera Ameriketarako.

”Jaun au, iru urtez arunztik *barkillero* zan, baña orain medikutzan irabazi omen ditu ogei milla duto Euskalerrian. Eztakigu Amerikara oberik arkituko ote duan. Jaungoikoak lagundu degiela ezkonberriari ta barkillerua medikutzat euki duan erriari.”

Au aditzean guziak, zurkaizturik, gelditu ziran ixillik. Anton Kirtenek bakarrik esan zuan: “Nik banekian ura praka berriak egitera etorri zala.”

Gañerakoak mutuak ziruditen, illeta bateko jendia bezela, eta sakristauak esan zuan *Requiescant in pace. Amen*, erantzun zuten guziak, eta juan ziran bakoitza bere etxera mur-mur... aopian errespon-suak errezatzen.

Zazpi milla pezeta... Bai, zazpi milla...

Gerok errua... Anton Kirtenek errazoia...

Azkeneko gaitzikan
ezpada sendatzen
gañerakoak gerok
dakigu aldentzen;
ez ibilli berriro
mediku ekartzen,
ez utzi iñorire
ziririkan sartzen.

